

Bogdan Kolar

Srednjeveški potopisi manjših bratov kot zgodovinski vir

Medieval Travel Journals of Franciscan Friars as a Historic Source

Povzetek: Za seznanjanje Evrope z Daljnim vzhodom so v visokem srednjem veku imeli poleg Marka Pola zasluge štirje manjši bratje, ki so s svojimi spisi prispevali k večanju zanimanja in posledično boljšemu poznavanju tega dela sveta. Manjši bratje so vzpostavljali stike med evropskimi dvori in deželami Daljnega vzhoda in so v tem delu sveta ustanovili prve krščanske skupnosti. Na temelju njihovih poročil so Evropejci začeli izdelovati zemljevide. Ker so bili dobri poznavalci krajev, ljudi in navad, so njihovi zapisi pomenili obogatitev evropskega znanja o Aziji, hkrati pa so spodbujali nadaljnje stike, izmenjavo dobrin in načrtovanje podobnih dejavnosti. Večja pozornost je namenjena spisu brata Odorika iz Furlanije, ki je že v svojem času veljal za enega od štirih velikih popotnikov srednjega veka. Na pot je odšel kot izkušen redovnik, dobro izobražen, ugleden in z bogato pastoralno izkušnjo dela v domačem okolju.

Ključne besede: Azija, potopisi, Janez Karpinski, Janez iz Montecorvina, Viljem iz Rubruka, Odorik iz Furlanije

Abstract: *Besides Marco Polo's travel journal, four journals of Brothers Minor informed Europe about the Far East and contributed to increased interest and consequently to a better knowledge of that part of the world. On that basis, the Europeans started detailing geographical maps. Friars had established contacts between the European courts and the Far East countries and founded the first Christian communities in those parts of the world. They were very attentive observers of the places, people, and customs, thus their descriptions brought enrichment to European knowledge of Asia, at the same time giving ideas for further contacts, exchange of goods, and the planning for similar activities. More attention is given to the journal of Br. Odoric of Friuli who has been considered one of the four important medieval travellers since his lifetime. Br. Odoric set out for his journey as an experienced friar, well educated, with a rich pastoral experience, and a good reputation.*

Key words: *Asia, travel journals, John da Pian del Carpine, John of Monte Corvino, William of Ruisbroek, Odoric of Friuli*

Uvod

Poleg osrednjega in najbolj znanega potopisa o Daljnem vzhodu, ki ga zgodovino pisje pripisuje Marku Polu (ok. 1254–1324, na dvoru velikega kana je bil od leta 1275 do 1291), so k večjemu zanimanju za ta del sveta in posledično k boljšemu poznavanju Srednjega in Daljnega vzhoda bistveno prispevali potopisi nekaterih manjših bratov. Iz sredine 13. stoletja je to Janez da Pian del Carpine, s konca stoletja je Viljem iz Rubruka (Ruysbroeck) ter iz začetka 14. stoletja Janez iz Montecorvina in Odorik iz Furlanije. Svoje zapise je pustilo še več drugih; omenjeni štirje pa so imeli največji vpliv pri razširjanju evropskega poznavanja Azije, dežel in ljudstev, s katerimi so se srečali na poti tja in v času bivanja med ljudmi. Vsi so imeli ugledno mesto v krogih manjših bratov, pri takratnem osrednjem vodstvu Cerkve (nekateri tudi pri političnih voditeljih) in na splošno v izobraževalnih središčih. Prinašali so namreč povsem nova znanja o geografiji, zgodovini, etnologiji in religioznih navadah. Na tem temelju so Evropejci začeli risati zemljevide in oblikovati predstave o celinah. Vodstvo Cerkve je na temelju njihov poročil in potopisov pridobilo informacije o krščanskih skupnostih v tem delu sveta, predvsem o nestorijanskih kristjanih. Kot diplomatski predstavniki so vzpostavljali stike med evropskimi dvori in državami Daljnega vzhoda ter postavljali temelje krščanskim skupnostim v tistem okolju. Ker so bili dobri opazovalci krajev, ljudi in navad, so njihovi zapisi obogatili evropsko znanje o Aziji, hkrati pa so dajali pobude za nadaljnje stike, izmenjavo dobrin in načrtovanje podobnih aktivnosti. Doslej je bilo pripravljenih že več kritičnih izdaj poročil in potopisov, ki so jih manjši bratje pripravili v prvih dveh stoletjih delovanja skupnosti.¹

1 Prvi potopisi in poročila

Čeprav so posamezne informacije o deželah in ljudstvih Daljnega vzhoda v Evropo prihajale že prej, je bila večja količina potopisov in drugih poročil

1 Van den Wyngaert, Anastasius, ur. 1929–1954. *Sinica franciscana* (5 vols.). Quaracchi – Firenze. Pri delu je šlo za kritično izdajo najstarejših potopisov manjših bratov na Daljni vzhod. V angleško govorečem svetu je znana izdaja, ki jo je pripravil: Dawson, Christopher. 1955. *Da Pian del Carpine Giovanni, and Willem van Ruysbroek. The Mongol mission narratives and letters of the Franciscan missionaries in Mongolia and China in the thirteenth and fourteenth centuries*. New York (Sheed and Ward): The Makers of Christendom.

s tega dela sveta pripravljena šele v visokem srednjem veku. Zanimanje manjših bratov za misijonsko delo in s tem za Daljni vzhod sega že v prvo stoletje njihove zgodovine. Temu je bila naklonjena posebna okoliščina – v 13. stoletju je dosegla vrh trgovina po svilnati poti, kajti tedaj je vladala *Pax Mongolica*, tj. obdobje relativnega miru v Aziji, ko je prišlo do pohenotenja oblasti na širokem področju, kjer se je oblikovalo mongolsko cesarstvo. Na sam začetek spada potovanje italijanskega manjšega brata Janeza da Pian del Carpina – Janeza Karpinskega (ok. 1180–ok. 1252), ki je kot legat papeža Inocenca IV. (1243–54) odšel na pot aprila 1245. Spremljal ga je Štefan Češki, kasneje se mu je pridružil Benedikt Poljak. Dosegel je Karakorum, tj. današnjo Mongolijo; takrat je bilo vzpostavljeno prvo evropsko poslanstvo k velikemu kanu. Papež Inocenc IV. je leta 1245 sklical 13. vesoljni cerkveni zbor v Lyonu, na katerem so med drugim obravnavali vprašanje obrambe Evrope pred mongolskimi vpadi in razmere na Bližnjem vzhodu, kjer so kristjani leta 1244 izgubili Jeruzalem. Ker mu v Evropi ni uspelo uveljaviti svojih načrtov, je vso pozornost namenil misijonskemu delu in v to vključil takrat hitro razvijajočo se skupnost manjših bratov. Po njegovem načrtu naj bi za krščanstvo pridobil Mongole in skupaj z njimi nastopil proti prodirajočemu islamu (Benedik 1989, 160–161). V ta namen je poslal svojo delegacijo v središče mongolske države. Janez da Pian del Carpina, eden prvih Frančiškovih manjših bratov, je pred odhodom na papeževo poslanstvo vodil manjše brate v nemškem cesarstvu. S seboj je vzel na pot papeževa pisma in darila ter svoje poslanstvo uspešno opravil. O svoji poti in dogajanju v Mongoliji je napisal obsežno poročilo *Istoria Mongalorum quos nos Tartaros appellamus*. Prvi del spisa je mojstrski opis mongolske dežele, navad njenih prebivalcev, njihovih značajev in tudi njihove zgodovine. Kot ocenjujejo zgodovinarji, gre za trezen, objektivni, jedrnat zapis, za mojstrovino te vrste. Drugi del poročila pa je krajše poročilo o poti k Mongolom, ki jo je opravil skupaj s svojim spremljevalcem Benediktom iz Poljske. Nekateri preučevalci zato govorijo kar o dveh spisih: *Liber Tartarorum* (Knjiga o Tatarih) in *Historia Mongolorum* (Zgodovina Mongolov). V Mongoliji je bil Janez navzoč pri ustoličenju velikega kana Güyüka (avgusta 1246), ki ga je sicer večkrat sprejel. V začetku novembra istega leta je zapustil kanov dvor in skoraj pol leta kasneje prišel do kanovega strica Batuja na območju reke Volge. Preko Kijeva in Madžarske se je novembra 1247 vrnil v Lyon. Kmalu zatem je bil imenovan za nadškofa v Baru (Antivari). Njegovo poročilo o poti v mongolsko državo uvrščajo med najboljše potopise in raziskovalna poročila

visokega srednjega veka. Velja za enega najboljših virov za zgodovino Mongolov v 13. stoletju (Sinor 2002, 950–951).

Sledil je član druge generacije manjših bratov, Nizozemec William iz Rubrucka (lat. Gulielmus de Rubruquis, niz. Willem van Ruysbroeck, ok. 1220–ok. 1293), sicer član palestinske province, ki je s spremljevalci, med katerimi je bil tudi prevajalec, na pot iz Akkona odšel maja 1253 in je prek osrednje Azije po kopnem prišel do Mongolije (Baldwin 2002, 750).² Predtem je spremljal francoskega kralja Ludvika IX. na sedmem križarskem pohodu v Palestino in se nato na kraljev ukaz podal na pot, da bi Tatare spreobrnil v krščanstvo. V Konstantinoplu se je srečal z Baldwinom, ki se je nedolgo predtem vrnil iz Karakoruma. William iz Rubrucka je šel po poti, ki jo je izbral za prvo potovanje madžarski brat Julijan, v Aziji pa je šel po stopinjah italijanskega manjšega brata Janeza da Pian del Carpina. Na poti je srečal različne mongolske oblastnike (Sartah, Batu), ki niso kazali posebnega zanimanja za spreobrnenje. Najbolj zahteven del poti, tj. v notranjosti Azije, je opravil od srede septembra do konca decembra 1253. Slednjič je 4. januarja 1254 prispel na ozemlje velikega kana Manguja, dobil od njega dovoljenje za bivanje, v kanov dvor v Karakorum pa je prišel šele v začetku aprila 1254. Na široko je opisal mestne zidove, trge, svetišča, ločene mestne dele za muslimane in obrtnike, ki so se nahajali sredi nenavadno različnih prebivalcev. Na poti je srečal vrsto drugih uglednih predstavnikov cerkvenega življenja, med temi tudi voditelje nestorijanskih kristjanov, vojakov, Evropejcev, ki so bili obrtniki ali trgovci. Na dvoru velikega kana je ostal približno pol leta in se nato skupaj s spremljevalci vrnil v Evropo. Po skoraj enoletnem potovanju je sredi avgusta 1255 prispel v središče križarske države v Tripolis. Svoje poročilo, ki ga je naslovil *Itinerarium fratris Willielmi de Rubruquis de ordine fratrum Minorum, Galli, Anno gratiae 1253 ad partes Orientales*, je predstavil francoskemu kralju Ludviku IX. Obsežen in zelo podroben opis poti je ocenjen kot mojstrovina srednjeveške geografske literature, ki jo je mogoče primerjati s potopisom Marka Pola, čeprav se rokopisa med seboj zelo razlikujeta. Preden se je vrnil v Evropo, je William iz Rubrucka obiskal različne kraje

2 Temeljito in obsežno analizo njegove poti je opravil njegov redovni brat: Schollmeyer, C. 1956. Die Missionsfahrt Bruder Wilhelms von Rubruk zu den Mongolen 1253–1255. Ein Hinweis auf ihre Bedeutung. *Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft* 40: 200–205. V razpravi je najti pregled poudarkov in izvirnih spoznanj, ki jih je Evropi posredoval holandski manjši brat William.

obsežnega mongolskega imperija. Bil je dober opazovalec in odličen pisec. Na poti je postavlj al številna vprašanja, pripovedi in zgodbe ljudi, ki jih je slišal na poti, pa ni jemal za čisto resnico. Njegov potopis se je ohranil v številnih prepisih in je bil v poznem srednjem veku priljubljeno branje. Maja 1254, medtem ko je bival med Mongoli, se je William udeležil slavne razprave na kanovem dvoru, ki jo je spodbudil prav kan. V njej so sodelovali kristjan, budist in musliman, da bi ugotovili, katera vera je prava. To naj bi določili trije sodniki, iz vsake verske skupnosti po eden. Z Williamom je v razpravi sodeloval še neki Kitajec. Težave s prevodi in prevajalci so bile glavni vzrok, da do zaključka razprave sploh ni prišlo. Na kanovem dvoru je William ostal do srede julija 1254. Tedaj je skupaj s svojimi spremljevalci in pošto, ki mu jo je izročil kan, potem ko je izrazil bojazen, da bi s seboj vzel kanovega odposlanca, začel dolgo pot nazaj. Središče križarske države v Tripolisu so dosegli 15. avgusta 1255 in svojemu podporniku in naročniku izročili obsežno poročilo.

Williamovo poročilo ima 40 poglavij; prvih deset je namenjenih splošnim opisom razmer med Mongoli in njihovih navad. Poglavja od 11. do 40. pa podrobno opisujejo njegovega potovanja in dogodke na poti. V svojem poročilu je William opisal posebnosti in geografske značilnosti obsežne mongolske države. Spis vsebuje tudi antropološke opazke, na primer presenečenje nad islamom, ki ga je našel v notranji Aziji. Bil je kritičen do grškega izročila, ki ga je našel med kristjani nekdanjega bizantinskega cesarstva, kot so bile nicejske slovesnosti za praznik Felicite. Obsežneje govori o verskih skupnostih, ki so se utrdile na ozemlju mongolske države, o odnosu velikega kana do njih in o njihovih medsebojnih odnosih. Pogovori s kanom so bili zapleteni, ker je moral vedno govoriti s pomočjo prevajalcev, ti pa niso bili vedno sposobni ustrezno opraviti svoje naloge. Williamov opis je dal tudi odgovor na takrat porajajoče se vprašanje o značilnostih Kaspijskega morja. Pove, da je to jezero in da se ne izliva v Arktični ocean, čeprav je imel pred tem zgodnji skandinavski raziskovalec Ingvar obilno znanje tega področja; William je bil prvi, ki je o tem pisal. (Jackson 1990)

Za Williamov potopis se je zelo zanimal njegov redovni brat Roger Bacon (1220–1292), takrat učitelj na pariški univerzi in največja znanstvena avtoriteta v Evropi. Zanimali so ga zlasti misijonarjevi geografski in etnografski podatki. Po Williamovi vrnitvi v Evropo, ko je bil na poti v domovino, sta

se srečala v Parizu in na široko razpravljala o novih dognanjih ter njihovi koristi za razvoj evropske geografije in narodopisja. Bacon je na Williamov spis gledal kot na znanstveno delo najvišje stopnje (Schollmeyer 1956, 204).

Konec 13. in na začetku 14. stoletja je bil med manjšimi brati osrednja osebnost Janez iz Montecorvina (Giovanni da/di Montecorvino, 1246–1328), ki se je v zgodovino misijonskih dejavnosti Cerkve zapisal kot ustanovitelj najstarejšega katoliškega misijona v Indiji in na Kitajskem ter kot nadškof Pekinga in patriarh Orienta (Baldwin 2002, 975–976). Montecorvino, že izkušen misijonar z znanjem perzijskega in armenskega jezika, je kot poslanec papeža Nikolaja IV. (1288–1292), tudi člana skupnosti manjših bratov, odšel k velikemu kanu v Mongolijo in k drugim voditeljem obsežnega mongolskega sveta pa tudi k etiopskemu cesarju (Benedik 1989, 166). Leta 1290 je odšel na pot z dvema spremljevalcema (dominikanec Nikolaj iz Pistoie je umrl v Indiji, trgovec Peter Lucalongo je z njim prispel do cilja), najprej v Tabriz, prestolnico mongolske Perzije, in od tam leta 1291 v Madras, »deželo sv. Tomaža«, kjer je ostal trinajst mesecev in poslal daljši opis dežele. Leta 1294, kmalu po smrti Kublajkana, je končno dosegel Khanbaliq (Peking). Timor (1294–1307), drugi cesar yuanske Kitajske, mu je dovolil, da je v Khanbaliq u zgradil dve cerkvi (zemljišče zanju mu je podaril trgovec Lucalongo) in da je utrjeval katoliško skupnost, čeprav so ga nestorijanski kleriki pri tem ovirali. Takoj je začel izobraževati za domače poklice in prevajati svetopisemska besedila. Mladeniče je poučeval latinščino in grščino ter jih uvajal v sodelovanje pri liturgiji. Oblikoval je deški pevski zbor, ki je sodeloval pri kanovih prireditvah. Hkrati je načrtno študiral jezik ljudstva, v njem pridigal in se pripravljala za nujne prevode besedil. Novo zavezo in psalme je prevedel v kitajščino in ujugurščino. Pripravljala je prevod latinskega rituala v jezik domačinov. Med nove člane katoliške skupnosti je sprejel nestorijanskega kralja Jurija, domnevno iz rodu duhovnika Janeza, vazala velikega kana, o katerem govori Marko Polo. V Jurijevi prestolnici Tenduk, ki je bila severozahodno od Khanbalika, je ustanovil misijon, kjer je v kraljevi cerkvi opravljal bogoslužja v latinskem obredu. Misijon v tem delu je izginil kmalu po kraljevi smrti.

Janez iz Montecorvina je deset let deloval sam, nato se mu je leta 1304 pridružil nemški manjši brat Arnold iz Kölna. Leta 1305 in 1306 je Janez iz Montecorvina na zahod poslal daljši poročili o svojem misijonskem

delu in o razmerah v mongolski državi. Priporočili sta pripomogli, da ga je papež Klemen V. (1305–1314) imenoval za nadškofa (Benedik 1989, 178–179). Za to so poskrbeli trije frančiškanski škofje (Gerard, Peregrin in Andrej iz Peruge), ki so bili poslani leta 1308, da so mu podelili škofovsko posvečenje in postali njegovi sufragani ter okrepili misijonsko delo. Iz tega začetnega obdobja njegovega delovanja sta poleg več tisoč (govorijo o šest tisočih) krščenih Kitajcev najbolj pričevalna dva opisa: prvi opis Koromandijske obale s strani zahodnega Evropejca (leta 1291) in zelo zgovoren opis njegovega dela na Kitajskem (leta 1305 in 1306). Vsi spisi so postali dragoceni zgodovinski zapisi tistega časa. Leta 1312 so mu bili iz Rima poslani še trije frančiškanski škofje, ki naj bi postali njegovi sufragani; samo eden od njih je prišel do cilja. Naslednjih dvajset let je kitajsko-mongolsko misijonsko delo pod Montecorvinovim vodstvom cvetelo. Ko je ok. leta 1328 umrl, je veljal za edinega evropskega škofa v srednjeveškem Pekingu. Misijonska dejavnost pa je trajala še okoli štirideset let (Baldwin 2002, 975–976).

2 Odorik iz Furlanije

Brat Odorik iz Furlanije (ok. 1265–1331) ali Odoriko Mattiuzzi je že ob svoji smrti veljal za enega od štirih velikih popotnikov v srednjem veku (Kolar 2010), njegov potopis pa je kmalu postal eno najbolj priljubljenih branj ne le v samostanih, temveč tudi med ljudmi po svetu. Živel je v času, ko je Evropo zajel val novih verskih gibanj in so nastale različne redovniške skupnosti. Te so se v polni meri vključile v nove misijonske podvige in pri tem imele vso podporo vodstva Cerkve. Posamezniki med njimi so dobili še dodatne naloge in so bili glasniki političnih načrtov oz. interesov evropskih dvorov.

Manjši brat Odorik je izšel iz Furlanije, pokrajine, za katero je bila značilna kulturna raznolikost, saj so se tu srečevali vplivi romanskega, germanskega in slovanskega sveta. Njegov rojstni kraj (Portus Naonis, Forum Julii, danes Villanova pri Pordenoneju) je tudi zaradi svojega prehodnega značaja doživljal oblast različnih vladarjev, med drugim tudi češkega kralja Otokarja II. Přemisla (vladal je od 1253 do 1278), ki je na to področje pripeljal svoje rojake in jim zaupal obrambne naloge. Opat Janez Vetrinjski je dobesedno zapisal: »V tem času je neki brat po imenu Ulrik iz preostankov semen tistih,

katere je kralj Otokar nekoč poslal v obrambo v kraj Portum Naonis, iz reda manjših bratov, ki je dolgo časa za razširjanje vere nastopal v deželah prek morja, po vrnitvi pripovedoval čudovite stvari« (tom. II, lib. V, 113). Iz tako zapisanih besed seveda ni povsem jasno, katerega rodu je bil Odorik. Po nekaterih drugih srednjeveških prepisih njegovega potopisa pa kaže, da je bil Čeh.³ V najstarejšem slovenskem zgodovinopisju je omenjena možnost, da bi lahko imel slovenske korenine. O tem je najprej pisal J. Gruden (1905), ki je prevedel in objavil dele njegovega potopisa. V nadaljevanju je takemu mnenju pritrnil tudi Z. Šmitek (1986, 98–99). Po oceni R. Tominca, ki je članek o misijonarju Odoriku pripravil za *Leto svetnikov*, pa ima »pred mnogimi misijonarji prvenstvo v dolžini opravljene poti (okoli 50.000 km)«, spada med osrednje misijonske like 14. stoletja in je s svojim potopisom, ki ga je narekoval sobratu, pripravil »najpopolnejši opis misijonov iz te dobe« (1999, 199). Predstavljen je bil predvsem kot svetniški član skupnosti manjših bratov.

Iz skopih podatkov o njegovi življenjski poti sta razvidni le dve trdni letnici: vrnitev z Daljnega vzhoda v domače kraje leta 1330 in smrt 14. januarja 1331 v Vidmu. O letu njegovega rojstva je v literaturi najti več razlag. Večina raziskovalcev je mnenja, da se je rodil med letoma 1274 in 1276. Letopisi manjših bratov dodajo še, da je v misijonih deloval 33 let, od tega na Daljnem vzhodu 16 let (tja se je odpravil leta 1314) in pred tem na Bližnjem vzhodu, kjer se je priključil skupini manjših bratov leta 1296. V samostan je vstopil mlad in prejel duhovniško posvečenje pri 25 letih. Po vseh življenjepisih je pred odhodom v misijone nekaj let deloval kot pridigar v Furlaniji, nekaj let pa je bil v samoti in se pripravljaj na odločilno pot. Prvič je odpotoval na Vzhod leta 1296, ko je že dopolnil 30 let starosti. Več kot desetletje in pol je deloval z drugimi frančiškanskimi misijonarji v mongolskem kanatu Kipčak, ki je obsegal južno Rusijo in se po vsej verjetnosti raztezal na Balkanski polotok. Po vrnitvi v domačo redovno provinco je leta 1314 iz Benetk odšel na Daljni vzhod in tam delal do leta 1330. Benetke so bile ustaljeno pristanišče za odhode trgovskih ladij na različne cilje, predvsem na Vzhod, saj so od tam trgovci potovali na najbolj oddaljene trge. Pridružili so se jim tudi drugi popotniki, med njimi misijonarji.

3 Prepis potopisa iz 14. stoletja, ki je v pariški narodni knjižnici, ima v izvirniku naslov *Discriptio orientaliū partium fratris Odorici Boemi de Foro Julii* (Opis vzhodnih delov brata Odorika Čeha iz Foruma Julii). Tudi v samem besedilu se avtor označi Ego frater Odoricus Boemus de Foro Julii.

Na eno trgovskih ladij se je skupaj s svojim popotnim tovarišem bratom Jakobom z Irske (*frater Jacobus de Hibernia*) vkrcal Odorik iz Furlanije. Potovala sta prek Turčije, Perzije in Iraka, z ladjo v Indijo ter nato mimo Andamanskih in Nikobarskih otokov, Sumatre, Jave in Bornea (Šmitek 1986, 98). Manjši bratje so vedno potovali v skupinah ali vsaj po dva, saj so se tako držali naročila, ki ga je Jezus zaupal svojim učencem, ko jih je na pot pošiljal po dva in dva. Kadar nista potovala po morju, sta se pridružila trgovskim karavanam, ki so potovale po kopnem.

Leta 1330 se je Odorik po kopnem preko Sinkianga in Perzije vrnil v Evropo z namenom, da si pridobi nove misijonske sodelavce, vendar ga je prehitela smrt. Umril je v samostanu v Vidmu 14. januarja 1331, star 65 ali 66 let (Golubovich 1917, 17). Pred smrtjo je po naročilu samostanskega predstojnika narekoval svoje spomine z dolge poti. Iz besedila potopisa še izvemo, da je njegov namen presodil višji predstojnik skupnosti, tj. provincial v Padovi, ki je poznal Odorikove sposobnosti in se je bil pripravljen odpovedati sposobnemu pridigarju in duhovnemu voditelju, da bi ta lahko delal v dobro vesoljne Cerkve in skupaj z drugimi brati ponesel evangeljsko sporočilo do skrajnih meja zemeljske oble.

Mlada skupnost manjših bratov je doživljala pravi razcvet in utirala nove oblike življenja. Med drugim so kot svojo obliko navzočnosti v Cerkvi sprejeli delo v tujih deželah in spoznavanje tujih kultur. Že omenjeni papež Nikolaj IV. je manjše brate poslal kot misijonarje v Albanijo, Srbijo, Bosno, Armenijo in na Daljni vzhod. Njihovo pozornost so zlasti pritegovali Bližnji in Daljni vzhod ter velike države, o katerih so v Evropo prihajali posamezni glasovi. V misijone so odhajale vedno nove skupine, vendar niso vse dospele do cilja, saj so nekatere na poti ujeli nasprotniki in jim onemogočili nadaljnjo pot. Odorik je na pot odšel kot izkušen redovnik, dobro izobražen, z bogato pastoralno izkušnjo dela v domačem okolju in ugleden. Na pot ga ni gnalo nekritično pustolovsko navdušenje, temveč je imel jasen program, ki ga je na tej poti želel uresničiti. Brat Odorik je na vzhodu deloval kar 33 let, od tega tri leta na Kitajskem, in si ob tem ustvaril jasno podobo razmer.

Vsaj v Mali Aziji in sosednjih pokrajinah sta popotnika imela možnost, da sta se ustavila pri tamkajšnjih skupnostih manjših bratov, ki so imeli svoje samostane v več mestih. Obsežno področje je namreč tedaj pripadalo

trem kustodijam manjših bratov: Konstantinoplu, Trapezuntu (Mala Azija, današnja Turčija) in Tabrizu (Perzija, današnji Iran). Na tem področju so imeli oblast pripadniki mongolskega plemena Ilkanov, ki so bili naklonjeni krščanstvu. To je omogočilo, da so se oblikovale posamezne krščanske skupnosti, med katerimi so nato delovali manjši bratje. Vsi omenjeni trije kraji so bili trgovska središča, zlasti Tabriz pa tudi karavanska postaja, saj so se tam ustavljale karavane na poti iz Indije in južne Perzije v Carigrad in Aleppo. Bogata trgovska dejavnost je prinašala velike dohodke, zato so kristjani misijonarju povedali, »da dobi tamkajšnji kralj od davkov več kot francoski kralj od svojega celotnega kraljestva« (pogl. 4).

3 Nekaj značilnosti potopisa

Brat Odorik je zbral obilno količino različnih informacij. Večino je zapisal iz lastne izkušnje, veliko podatkov pa je pridobil od svojih sobratov in ljudi, s katerimi se je srečeval. Na dvoru velikega kana so namreč delovali različni tujci, ki so izvirali iz osrednje Azije ali z Bližnjega vzhoda, nekateri tudi iz Evrope, in so opravljali različne naloge. Odorik je uporabil predhodno zbrana znanja. Za posamezne pojave je iskal izvirne razlage, ki so v marsičem sad stanja duha in poznavanja naravnih pojavov tistega časa. Marsikaterih stvari ali dogodkov, ki jih je opisal, ni doživel sam, ampak je zanje izvedel po pripovedovanju ljudi, s katerimi se je srečal. Na temelju potopisa ni vedno lahko začrtati poti, po kateri je šel proti Daljnemu vzhodu. Veliko odprtih vprašanj je zlasti glede njegovega potovanja po Indijskem oceanu in glede njegove vrnitve v Evropo.

Odorikov potopis je nastal po vrnitvi v Evropo, predvsem na temelju njegovih spominov, ne da bi imel na voljo kakšne dokumente ali neposredne vire. Zato je povsem naravno, da je v pripovedi prišlo do različnosti in nedoslednosti, marsikdaj tudi do napak. Prepisovalci njegovega besedila so pogostokrat samovoljno dopolnjevali ali spreminjali izvirno besedilo ter mu dodajali lastne informacije in razlage. Pri oblikovanju izvirnega besedila je zato treba preučiti mnoge prepise in jih primerjati med seboj. Že od vsega začetka rokopisa pa je razvidna njegova temeljna značilnost, tj. srednjeveški značaj besedila, ki ne nudi kronološkega zaporedja potovanja, temveč navaja predvsem izredne stvari in dogodke, ki so posebej pritegnili Odorikovo pozornost in so bili zanimivi za njegove evropske

sodobnike. Zato takoj v uvodu pove: »Mnogo velikega in čudovitega sem slišal od zaupanja vrednih ljudi, nekatere stvari pa sem videl tudi na lastne oči.« Isto okoliščino je dodal kot obliko prisege na koncu potopisa: »Jaz, brat Odorik iz Foruma Julii, prisegam pred Bogom in Jezusom Kristusom, da sem to, kar sem spisal, ali videl na lastne oči ali v večjem delu slišal od ljudi, vrednih zaupanja. Še mnoge druge stvari sem videl, ki jih nisem popisal, ker bi se ljudem naših dežel zdele nemogoče, razen če bi jih v deželah nevernikov osebno videli, kakor jaz.« (Pogl. 74) Prav tako v uvodu predstavi izvirni namen svojega potovanja – v predele nevernikov je šel, »da bi kaj pridobil za duše«, torej iz povsem verskih in misijonarskih nagnobov. Za svoje potovanje je imel dovoljenje predstojnika, zato je na pot odšel z določenim poslanstvom, ki mu ga je dajala cerkvena avtoriteta. Kot je bilo v navadi, so misijonarji ponesli s seboj tudi priporočila za krajevne oblastnike in cerkvene ustanove, pri katerih so se ustavljali (Kolar 2010, 63).

Odorik je pozorno spremljal navade ljudi, med katerimi se je ustavljala na svoji poti. S kritičnim pogledom je ocenjeval njihove navade, predvsem na verskem področju in tiste, ki so jih utemeljevali z verskimi razlogi. Marsikdaj je prakse primerjal z navadami, ki so jih imeli ljudje v deželah, od koder je prihajal, in z evangelijskimi besedami. Nanje je gledal z očmi Evropejca in kristjana. V primerjavi s tem se mu je marsikaj zdelo nesprejemljivo in v nasprotju s človeškim dostojanstvom. Do nekaterih stvari in navad je čutil odpor in je to tudi izrecno zapisal. Na to so bili pozorni tudi preučevalci njegovega potopisa.

Organizacija države, državno uradništvo in ves upravni aparat skupaj s slovesnimi obredi, ki so jih izvajali ob različnih priložnostih, so napravili na Odorika velik vtis. Veliko obredov je bilo vezanih na kult vladarja (kana) in druge visoke nosilce državnih služb. O njih govori s spoštovanjem in celo občudovanjem. Tudi v tem pogledu je imel priložnost, da je razmere primerjal s tistimi v Evropi in krajih, ki jih je obiskal na svoji poti (Kolar 2010, 82).

Na poti so ga zanimali vsakodnevno življenje ljudi, njihove bivalne in prehranjevalne navade, odvisnost ljudi od narave in sposobnost, da so si z večjimi ali manjšimi napori pridelali sredstva za preživetje. Rad je dodal informacije, ki so govorile o bivališčih ljudi in njihovi gradnji, velik vtis so nanj napravljali zlati in srebrni predmeti, izdelovanje in uporaba svile,

izvirne oblike stanovanj in razporeditev raznih stopenj služabnikov. Bil je pozoren na razlike med ljudmi in kaj so delali, da so dokazali svojo odličnost (dolžina nohtov, majhnost stopal ...). Nekatere teh navad so se v posameznih okoljih ohranile vse do današnjega dne.

Čeprav je treba reči, da Odorika ni v prvi vrsti zanimalo naravoslovje, geografske značilnosti ali zgodovina, saj za to niti ni imel predhodnega znanja, je navedel veliko stvari tudi s teh področij in o njih izrekel svoje mnenje, kar so potrdili raziskovalci, ki so zlasti v 19. stoletju začeli načrtno preučevati etnografske in druge značilnosti dežel, v katerih se je Odorik ustavil. Kot v drugih trenutkih je bil tudi ob pogledu na deželo, pokrajinske značilnosti in njihovo zgodovino pozoren opazovalec.

Odorik je v svojem potopisu nanizal vrsto zanimivosti in informacij, ki jih drugi potopisi iz istega obdobja ne vsebujejo (kot je bilo takrat najbolj znano besedilo Marka Pola). Življenjska izkušnja iz časa pred odhodom na dolgo pot, ko je deloval v Furlaniji in na Beneškem, kjer so cvetele različne oblike gospodarskih dejavnosti, poleg kmetijstva predvsem obrtništvo in trgovina, mu je narekovala, da je bil pozoren na te razsežnosti življenja ljudi v krajih, kjer se je ustavil. Zato je zapisovalcu spominov poročal o trgovskih artiklih, ki so jih ponujali na tamkajšnjih trgih, in bil tudi sicer zelo pozoren na trgovsko dejavnost. Zapisal je najbolj znane artikle, ki so jih prodajali, njihove cene, kakovost, dodal je kakšno novico o načinih transporta in plačilnega prometa. Z njihovo pomočjo je dojemal stanje vsakodnevnega življenja ljudi, sredstev njihovega preživljanja in medsebojnih odnosov. Da bi bralcu še bolj nazorno pokazal svoja spoznanja in mu pomagal razumeti pripoved, informacije skoraj redno primerja z razmerami v okolju, iz katerega je izšel. Tudi take informacije o deželah Daljnega vzhoda so pripomogle, da je bil njegov potopis priljubljeno branje v zvrsti srednjeveškega popotništva.

4 Podatki o verskih praksah in navadah

Razumljivo je, da je Odorikovo pozornost zelo pritegovalo versko življenje ljudi, med katerimi se je znašel. Tej sestavini življenja ljudi je namenjal večjo pozornost kot drugim. Dolga pot, daljše in krajše postaje, ki sta jih s spremljevalcem napravila na poti, in nato bivanje na Kitajskem so mu za to

nudili zadosti priložnosti, da se je srečal z različnimi verskimi skupinami in verskimi navadami. Nanje je gledal kot kristjan in kot misijonar in jih v tej luči tudi vrednotil. Obsežno mongolsko cesarstvo je s podrejanjem novih ljudstev prišlo v stik z več verskimi skupnostmi: taoizmom in konfucionizmom, budizmom in islamom, ki se je utrjeval predvsem v zahodnih delih cesarstva. Srečal je manjše krščanske skupnosti (katoliške in nestorijanske), manjše skupine judov in pristaše animizma. Nekaj je videl na lastne oči, veliko je spoznal iz pripovedovanja ljudi, s katerimi se je srečal, nekaj so mu povedali drugi misijonarji, ki jih je spoznal. Ob mnogih pojavih je onemel, drugi so mu vzbujali začudenje, neredko se je temu pridružila zavrnitev takega ravnanja, vselej pa je verske prakse primerjal s krščanskim okoljem. Čeprav je določenim delom poti namenil širši opis, je vendarle pogostokrat dodal, da vsega ne more in noče zapisati. Določen odnos je pokazal do nekaj krščanskih skupnosti, s katerimi se je srečal na svojih poteh; ob njih je nastopil s stališča glasnika pravovernosti, ki prihaja iz središča krščanstva, tj. iz Rima (Kolar 2010, 85). S pripadniki različnih verskih skupnosti mu je uspelo navezati stike ter se poučiti o njihovih navadah in oznanilu, kar si je potem zapisoval in dodal svoje mnenje. Njegov nastop in značaj sta mu omogočala, da ni prihajalo do napetosti. Z vsakim mu je uspelo najti kaj skupnega, kar je nato omogočalo pogovor. Neredko je bilo treba kot znamenje dobre volje dodati darilo ali drug znak pozornosti. Iz njegovega potopisa pa je videti, da je bilo najtežje najti pozitiven stik z nosilci oblasti, ki so bili pripadniki islamske skupnosti (Odorik jih v potopisu imenuje Saraceni).⁴ Ti so imeli do kristjanov, še posebej do duhovnikov in misijonarjev, vnaprej negativen odnos. Z njimi se je bilo zelo težko ali sploh nemogoče pogovarjati. V družbi Saracenov se je Odorik čutil ogroženega, zato se je, takoj ko je bilo mogoče, odpravil dalje in si poiskal zavetje v kakšnem drugem okolju. O Saraceni v kraju Gest, kamor je prispel na začetku svoje poti, je takoj dodal, da med njimi noben kristjan ne more preživeti več kot eno leto (pogl. 7).

Med verskimi skupnostmi je Odorikovo pozornost posebej pritegnila Nestorijanska cerkev, s katero se je srečal že v Mali Aziji in nato tudi

4 Izraz »Saraceni« se je v zgodnjem srednjem veku uporabljal za muslimane v severni Afriki in Španiji. Kasneje so ga Evropejci uporabljali za vse muslimane. Saraceni so svojo oblast razširili okrog Sredozemskega morja, svoja središča pa so imeli na Siciliji, Sardiniji, Korziki, v južni Italiji, Kalabriji in drugod.

na koncu svoje poti, kajti nestorijanski poslanci so že v osmem stoletju prišli do Kitajske in Mongolije, kjer so ustanovili dve škofiji. Njihovo osrednje središče je bil patriarhat v Bagdadu. Ugotovil je, da je bilo njihovo krščanstvo pomešano z vrsto povsem nekrščanskih vsebin, ki so jih prevzeli iz okoliških verovanj. Ker marsikatera skupnost ni imela lastnega voditelja, temveč so jih priložnostno obiskovali voditelji od drugod, so se med njimi razpasle različne razvade (npr. postavljanje mladoletnih dečkov za duhovnike).

Veliko pozornost je namenil verskim praksam Indijcev pretežno hindujske veroizpovedi; napisal je vrsto zapisov in podrobnosti. Pri tem se mu je zdelo najbolj odbijajoče, da so pri raznih obredih še vedno uporabljali tudi človeške žrtve. Posebej globok vtis so nanj napravili prostovoljci, ki so se darovali v čast božanstvu in pri tem opravili obredni način samomora. Ob obisku v mestu Polumbum je o verski praksi tamkajšnjih ljudi zapisal: »V tem mestu častijo vola kot svoje božanstvo in pravijo, da je sveta žival. Voli delajo šest let, sedmo leto pa ga postavijo na javno mesto. Spoštujejo pa tisti ljudje tak gnusen običaj. Vsako jutro vzamejo dve zlati ali srebrni posodi, in ko spustijo vola iz hleva, v eno že omenjeno posodo nalovijo urin od istega vola, v drugo pa blato. Z urinom si umijejo obraz, iztrebek pa nanesejo na sredo med oči, nato na gornji del ličnic in naposled na sredo prsi, in ko tako storijo na teh štirih mestih, pravijo, da so posvečeni. Kar dela ljudstvo, to delata tudi kralj in kraljica.« (Pogl. 26)

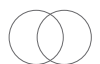
Podobno začudenost so mu vzbujala srečanja z budizmom, njegovimi navadami, učenjem, kulturo in meniškimi skupnostmi, čeprav je res, da je o budizmu in njegovem središču v Tibetu slišal že pred odhodom na pot. Kar nekaj novic so o tem v Evropo prinesli križarji. Neverjeten se mu je zdel nauk o preseljevanju duš, podobno je bilo zanj nesprejemljivo učenje o reinkarnaciji. Z menihi te skupnosti se je o njihovih naukih pogovarjal tudi zato, da bi lahko o tem poročal svojim rojakom. S posebno obliko budizma, tj. z lamaizmom, se je srečal v Tibetu; o njihovem vrhovnem voditelju govori kot o njihovem papežu. Za raziskovalce konec 19. stoletja, ki so želeli priti v središče Tibeta, je bil pomemben opis Lase, glavnega mesta. Tisti, ki jim je uspelo priti v središče, so potrdili Odorikova spoznanja, zlasti glede gradnje naselij in uporabe gradbenih materialov ter barv. (Kolar 2010, 92–93) Med preprostimi ljudmi so se misijonarji srečevali še s šamanstvom.

Velika različnost zapisov in informacij, številni dogodki, naravni pojavi, navade prebivalcev v različnih kontekstih – zaradi vsega tega je bilo njegovo besedilo zanimivo in je pritegovalo raziskovalce z mnogih znanstvenih področij. Številni ohranjeni prepisi njegovega potopisa *Mirabilia mundi* dokazujejo, da so mu pozornost namenjali v mnogih okoljih. Znanih je vsaj 73 rokopisnih prepisov in 14 tiskanih izdaj (Šmitek 1986, 99). Njegovo besedilo so uporabljali avtorji sintetičnih del, s katerimi so v novem veku želeli poglobiti znanje o Kitajski in njenih stikih z Zahodom. Rokopis je bil uporabljen še za študij ljudi in krajev, kjer se je na svoji poti na Kitajsko in med vrnitvijo ustavil (Bližnji/Srednji vzhod, Indija, Filipini ...). Pri tem je v več primerih prišlo do zelo napačnega razumevanja njegovih trditev in do napačnega umeščanja geografskih pojmov.

Zanimanje za Odorikov potopis je bilo veliko ne le v njegovi skupnosti, temveč tudi v krajih, od koder je prišel: gre za Furlanijo, kje so se srečevali romanski, germanski in slovanski vplivi. Ko je gledal na primer obrede, ki so jih ob smrti in pogrebih sorodnikov opravljali budisti, se je lahko spomnil na razvade ob takih trenutkih, ki so jih imeli v Furlaniji. Tudi tu so bili obredi neredko prežeti z veseljem in veseljačenjem, ob istih priložnostih pa so v cerkvenih prostorih, pod oboki, po hišah ali celo na pokopališčih razvijali trgovino in gostilniško dejavnost. Iz svojih predhodnih pastoralnih izkušenj je vedel, da so škofijske sinode in posamezni škofje ostro nastopali proti takim razvadam. (Kolar 2010, 92–93)

Kot dodatno okoliščino velja poudariti, da je Odorik bratu Viljemu da Solagni marsikaj narekoval z namenom, da bi s svojimi dognanji seznanil manjše brate, ki bodo na to misijonsko pot odšli za njim, da bi jih spodbudil k odločitvi za misijonsko delovanje in jim predstavil veliko potrebo po oznanjevanju evangelija v tem okolju nasploh. Misijonarji iz skupnosti sv. Frančiška so v dobrih sto letih svojega obstoja svojo misijonsko dejavnost razmahnili do izjemnih razsežnosti. Vrata so jim odpirali neposredni stiki z ljudmi in oblike pobožnosti, ki so bile sprejemljive za najširše kroge. Kot posebno nalogo si je Odorik zastavil zbiranje spominov na manjše brate, ki so že pred njim odšli na misijonsko pot, a ciljev niso dosegli, ker so prišli v roke nasprotnikom krščanstva in bili umorjeni. Zanj so bili mučenci, zato je zbiral njihove posmrtno ostanke in jih vzel s seboj na Kitajsko, kjer jih je izročil v varstvo tamkajšnji skupnosti manjših bratov. »Odorik je vzel svete ostanke s seboj, jih deval ponoči pod glavo in jih čuval vso

pot z največjo skrbjo, da bi z njimi prinesel na Kitajsko blagoslov, ki so ga želeli ti sveti mučenci v življenju tamkaj razširjati.« (Tominec 1999, 201)

Čeprav so pri delu v mongolski državi ob srečanju z nestorijansko obliko krščanstva imeli nekaj težav in so nestorijanci neredko ovirali njihovo delo, se je vpliv manjših bratov vendarle širil. Sad tega so bile nove skupnosti, ki so bile ustanovljene v okviru mongolske države, tudi v ožjem kitajskem prostoru. Državni udar, do katerega je prišlo v letu 1368, je uničil dotlej opravljeno delo in popolnoma zavrl njegovo nadaljevanje. (Kolar 2010, 94)

5 Nadaljnji popotniki in raziskovalci

Prej omenjenim manjšim bratom so sledile druge skupine misijonarjev, tako manjših bratov kot iz skupnosti dominikancev. Odorik je prišel v Evropo po naročilu voditelja misijonske Cerkve v Pekingju, nadškofa Janeza iz Montecorvina, da bi pridobil nove misijonarje, ki bi prišli na pomoč skupnosti na tleh mongolske države. Odorikova bolezen in smrt sta preprečili, da bi bil tako zastavljen načrt uresničen. Kmalu zatem je umrl tudi nadškof Janez. Ob prebiranju njegovega poročila pa so se prostovoljci kljub temu javljali. Že leta 1339 je odšla na pot večja skupina manjših bratov, a na Kitajsko ni nikoli prispela, ker so bili na poti vsi umorjeni. Kljub temu zgodovina skupnosti manjših bratov in sv. Dominika v tem času govori o pravem razcvetu misijonskih dejavnosti in odpiranju vedno novih samostanov in misijonskih postaj, vendar predvsem v drugih okoljih, in ne na Kitajskem. Leta 1362 je bil ubit zadnji frančiškanski škof v Zaitunu, ki je bil eden zadnjih katoliških misijonarjev na Kitajskem sploh. Ko je bila po več desetletjih leta 1368 mongolska vojaška vladavina na Kitajskem odstranjena in so bili preostali Mongoli izgnani iz dežele, je zavladala dinastija Ming (na oblasti je ostala do 1644). Zadnji mongolski vladar Togam Temur je bil znan kot slab, krut in razuzdan. Dinastija Ming je slovela po svojem državnem absolutizmu in nacionalizmu, močnem centralizmu in poudarjanju notranje urejenosti. Kitajci so se po hitrem postopku znebili tudi kristjanov, saj so jih videli kot zaveznike Mongolov in prinašalce tujih idej, tudi verskih. Do teh idej so Mongoli kazali preveč strpnosti na račun kitajskega verskega izročila. To je pomenilo konec organiziranega cerkvenega življenja, kajti manjši bratje se niso zavzemali za usposabljanje domačega klera. Vsi sledovi frančiškanskega dela za razširjanje krščanstva

so bili odstranjeni s silo. V očeh Kitajcev »religija barbarov« ni bila primerna za civilizirane ljudi, kakor so gledali na lastno kulturno in versko izročilo ter ga primerjali s tem, kar so oznanjali misijonarji (Kolar 2010, 61–62).

Papež Urban V. (Cerkev je vodil od 1362 do 1370), med avignonskimi papeži pomemben zaradi svojih prenovitvenih načrtov, je leta 1370 sicer skušal obnoviti misijonsko delo in ponovno vzpostaviti vezi s Kitajsko (Benedik 1989, 182–183). Zato je poslal novo delegacijo petdesetih članov Frančiškove skupnosti s pariškim teološkim učiteljem Guillaumom du Préjem na čelu, ki naj bi postal novi nadškof v Pekingju. Vendar je ta odprava izginila brez sledu; po vsej verjetnosti so bili pobiti na poti, preden so prispeli do cilja.

Poleg velikih sprememb na Kitajskem, kjer ni bilo več prostora za tujce in njihove ideje, je dogajanje v Cerkvi konec 14. in v 15. stoletju bistveno pripomoglo, da je vzpostavljanje stikov med Evropo in Daljnim vzhodom v veliki meri prenehalo. V središče pozornosti evropskih dvorov in s tem tudi ljudi je začelo stopati iskanje pomorskih poti v Indijo in nastajanje kolonij, pri čemer sta prednjačili Portugalska in Španija. Misijonsko delo je prešlo pod okrilje vladarjev.

Sklep

Manjši bratje so misijonsko delo že od vsega začetka skupnosti jemali kot pomembno obliko svojega apostolskega delovanja. O tem so pisali poročila, ki so postala skupaj s poročili tistim, ki so jih pošiljali na pot (papeži, vladarji), in potopisi pomembna sestavina znanja in védenja evropske družbe konec srednjega veka. Spisi vselej nosijo izvirni pečat vsakega avtorja in s tem vsebinske poudarke, ki so jih ti dajali na lastno pobudo. Predvsem potopisi so nastali kot sad odločitev višjih predstojnikov. Številni prepisi in prevodi omenjenih del nam kažejo, da so jih ljudje radi prebirali. S tem so ne le tešili svojo radovednost, temveč širili znanja in povezanost z drugimi deli sveta. Redovnim skupnostim, ki so v svojih knjižnicah ohranile velik del teh prepisov, so spisi o misijonarjih, njihovem delu in trpljenju ohranjali misijonsko zavest in pri mlajših članih spodbujali pogumne osebne odločitve. Njihov primarni namen ni bil, da bi opisovali geografske ali etnološke značilnosti, kljub temu pa so strani njihovih

potopisov za omenjeni področji zelo dragocene. Potopisi so evropskemu človeku, tudi tistemu za samostanskimi zidovi, prinašali vrsto novih podatkov in zanimivo branje, saj mu je bil predstavljen svet, o katerem povprečni Evropejec ni vedel nič. Seveda imajo poročila in potopisi poseben pomen za poznavanje misijonske zgodovine in izkušnje pri srečevanju krščanstva z različnimi kulturami, pri čemer je bilo za avtorje poročil in potopisov temeljno izhodišče izkušnja, ki so jo prinesli iz svojega izvirnega okolja. Na potopise je mogoče gledati tudi kot na izraze zanimanja evropske družbe za svet, kar je dobilo nov razmah v letih po križarskih pohodih, ko so se odpirale nove poti proti Vzhodu in zlasti proti Aziji.

Reference

- Baldwin, Marshall W.** 2002. Geslo: John of Monte Corvino. *New Catholic Encyclopedia*, 2nd ed., VII. zv. Washington: Catholic University of America, 975–976.
- Baldwin, Marshall W.** 2002. Geslo: William of Ruisbroek (Ruysbroeck). *New Catholic Encyclopedia*, 2nd ed., XIV. zv. Washington: Catholic University of America, 750.
- Benedik, Metod.** 1989. *Papeži od Petra do Janeza Pavla II.* Celje: Mohorjeva družba.
- Golubovich, Girolamo.** 1917. Il B. Fr. Odorico da Pordenone O. F. M. Note critiche bio-bibliografiche. *Archivum Franciscanum historicum* 10: 17–46.
- Gruden, Jožef.** 1905. *Mirabilia mundi. Dom in svet* 18: 354–358, 424–429, 350–357.
- Jackson, Peter** (prev.). 1990. *The Mission of Friar William of Rubruck. His journey to the court of the Great Khan Möngke 1253–1255.* London: Hakluyt Society.
- Kolar, Bogdan.** 2010. *Mirabilia mundi. Potopis brata Odorika iz Furlanije, člana reda manjših bratov.* Ljubljana: Teološka fakulteta.
- Schollmeyer, Chrysológus.** 1956. Die Missionsfahrt Bruder Wilhelms von Rubruk zu den Mongolen 1253–1255. Ein Hinweis auf ihre Bedeutung, *Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft* 40: 200–205.
- Sinor, Denis.** 2002. Geslo: John da Pian del Carpine. *New Catholic Encyclopedia*, 2nd ed., vol. VII. Washington: Catholic University of America, 950–951.
- Šmitek, Zmago.** 1986. *Klic daljnih svetov. Slovenci in neevropske kulture.* Ljubljana: Borec.
- Tominec, Roman.** 1999. Geslo: Bl. Odorik iz Pordenona. *Leto svetnikov*, zv. I., Celje: Mohorjeva družba, 199–203.
- Vetrinjski, Janez.** 1910. *Johannis Abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum.* Ed. Fedorus Schneider (Monumenta Germaniae Historica. XXXVI.) Hannoverae et Lipsiae: Impensis Bibliopolii Hahniani.

